

תוכן עניינים

4	מבוא
4	הקדמה
5	סקירת ספרות
5	מהי הדורה
6	השתייכות ללאום ותחושת ההדורה של הפרט
7	מהי אינטיליגנציה רגשית
8	מידת האינטליגנציה הרגשית וההשפעה על חוויית ההדורה של הפרט
10	סיכום והשערות המחקר
11	פרק השיטה
11	משתתפי המחקר
12	כלי המחקר
12	הליך המחקר
13	פרק הממצאים
13	סטטיסטיקה תיאורית
14	בחינת השערות המחקר
16	השפעות דמוגרפיות על השערות המחקר
18	פרק הדיון
21	ביבליוגרפיה
22	נספחים
23	נספח א': שאלון המחקר
26	נספח ב': תדפיסי SPSS מרכזיים

מבוא

הקדמה

עד לפני כמה עשורים, ניתן לקבוע ולומר, כי תופעת 'ההדרה החברתית', היוותה מקור למחלוקת בעולם המערבי, הן כדיון ציבורי, והן כדיון אקדמי. זאת מכיוון, שתופעה מרכזית זו, כוללת מאפיינים גלויים וסמויים כאחד, והסברים מבניים והיסטוריים, אשר בהגדרתם, עיצבו בצורה שונה את מכלול ההזדמנויות שאדם זוכה לו כדי להשתלב במציאות החברתית והכלכלית כאחד, וזאת עוד טרם שנולד. כיום, אין מחלוקת בנוגע לקיומה המורכב של הדרה חברתית, הנובעת מהבדלים תרבותיים בין קבוצות, שהופכים קבוצות מסוימות, חלקן מולדות (כמו מגדר או גזע), וחלקן נרכשות (כמו נכות או נטייה מינית), הפוגעים בשוויון ההזדמנויות בפרט ובשוויון בפרט, של אנשים שונים מרקעים שונים.

עם זאת, בעוד שקיימת תמימות דעים בנוגע לתופעת ההדרה, חוויית ההדרה הינה תופעה סובייקטיבית, המתבטאת באופן שונה מאדם לאדם, אם ונוכח 'ההצטלבויות' (Intersectionality) השונות שכל איש ואישה מביאים עמם לכל מרחב ציבורי (כמושג המתאר מספר מערכות דיכוי המשפיע על השתלבותו של אדם, למשל, אישה ערבית בישראל, העלולה לחוות הדרה מתוקף היותה אישה ומתוקף היותה ערבית), ואם מתוקף העובדה שחוויית ההדרה הינה חוויה שאינה רק חברתית וכלכלית, אלא גם זהותית, נפשית ורגשית.

בעבודת מחקר זו, אבקש לבחון בדיוק את האופן שבו נתפסת חוויית ההדרה, וזאת בהקשר של הלאום של הנבדק והמשתתף, ותוך בחינה של האינטליגנציה הרגשית שלו, מושג, כפי שיוצג במסגרת סקירת הספרות, המבטא את יכולותיו של האדם להיות מודע ושולט ברגשותיו, כמו גם לרגשותיהם של אחרים. כדי לעשות כן, מחקר כמותי יוצג במסגרת עבודה זו, אותו תקדים סקירת ספרות אשר תחולק לארבעה חלקים. בחלק הראשון ייבחן המשתנה התלוי, תוך סקירה תיאורטית של מושג ההדרה. בחלק השני ייבחן המשתנה הבלתי תלוי הראשון, בדמות ההשפעות ללאום ותופעת ההדרה הסובייקטיבית. בחלק

השלישי ייבחן המשתנה הבלתי תלוי השני, בדמות האינטגלינציה ההרגשית. בחלק הרביעי והאחרון, ייבחנו הקשרים בין המשתנים, לצורך סיכום והצגת השערות המחקר, עם סוף פרק מבוא זה.

סקירת ספרות

מהי הדרה

בכדי לבחון האם הלאום ומידת האינטלגנציה הרגשית עלולים להשפיע על חווית ההדרה, נבחן תחילה מהי הדרה, בכדי שנוכל לייחס לה בהמשך היבטים ופרשנויות שונות של חוקרים.

פירוש המילה "הדרה" על פי מילון קמברדג', הוא למנוע ממישהו או משהו להיכנס למקום מסוים, או לקחת חלק בפעילות מסוימת בכוונה תחילה (Cambridge Dictionary, 2021).

הדרה יכולה להיות על רגע מגדרי, אתני, רקע של גיל, מוצא או צבע עור, לאום, דת או תרבות, דעה פוליטית, העדפה מינית ועוד. רוב הקבוצות המודרות על רקע אתני או לאומי יהיו מיעוט במדינה מסוימת, אך יש כמה דוגמאות יוצאות דופן, כמו האפרטהייד בדרום אפריקה, כשבתקופה זו אדם שצבע עורו היה שחור הופלה לרעה ונשללו רבות מזכויותיו, כשקבוצת אנשים זו היוו את הרוב במדינה זו (Cambridge Dictionary, 2021). לעומת זאת, **חווית** הדרה יכולה להיות משהו סובייקטיבי, של הפרט או של קבוצה. ד"ר פנחס יחזקאלי טוען כי תחושת קיפוח היא תופעה שנוצרה בקרב בני-אדם, כשהם חיים בקבוצה, כלומר במסגרת חברתית-ארגונית כלשהי.

ההדרה החברתית הפכה בעשורים האחרונים לנושא מרכזי בשיח על אי-שוויון. תיאוריות רבות על נושא זה משמשות כבסיס למחקר ולתכנון של מדיניות כלכלית וחברתית. לעומת זאת, בישראל מחקרים רבים מראים כי יש פער עצום בין המעמדות השונים, ושיש הדרה חברתית על רגע מגדרי, רקע אתני וגיל פעמים רבות (פוסטן-אייזיק וסטריאר, 2019). החוקרים דסי פוסטן-אייזיק ורוני סטריאר מחלקים את נושא ההדרה ל-2 תפיסות עיקריות: תפיסת ההדרה כמצב חברתי, ותפיסת ההדרה כתהליך (פוסטן-אייזיק וסטריאר, 2019).

על-פי תפיסת ההדרה כמצב חברתי, יש אנשים החיים בקהילות הנמצאות בתחתית הסולם החברתי, ובעקבות זאת הן מנותקות חברתית מיחסים חברתיים שונים, ומודרות מהם. לעומת זאת, על-פי